

ΥΠΑΡΧΕΙ Ή ΟΧΙ ΘΕΟΣ; ΤΟ ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΣΚΑΛ

Συνέντευξη με τον
κ. Δημήτρη Τσινικόπουλο,
Επίτ. Δικηγόρο, Συγγραφέα

«Παρεμβολή»: κ. Τσινικόπουλε, θα θέλατε να μας περιγράψετε, με λίγα λόγια, ποιο είναι το «στοίχημα του Πασκάλ» που αποτελεί και τον τίτλο του βιβλίου σας;

κ. Δημ. Τσινικόπουλος: Το Στοίχημα του Πασκάλ είναι μια πρόκληση, ένα ευφύεστατο σε σύλληψη λάκτισμα προς τη σκέψη. Είναι απλό στη διατύπωσή του, αλλά βαθύτατο σε προβληματισμό. Λέει ο Πασκάλ σ' έναν αφορισμό του: «Θεός υπάρχει ή δεν υπάρχει; Δε μπορούμε να ξέρουμε με τη λογική μόνο, δεν μπορούμε να έρθουμε σε επαφή μαζί του, αφού αυτός είναι πνεύμα κι εμείς σάρκα και οστά. Εγώ, λέει, σας προτείνω να στοιχηματίσετε. Βέβαια, καλύτερα ίσως είναι να μη στοιχηματίσετε... Αλλά μπλέξατε. Στοιχηματίστε. Αν δεν υπάρχει κι έτσι στοιχηματίσετε ότι υπάρχει και χάσετε, στην ουσία δεν χάνετε τίποτα. Λίγα χρόνια θα ζήσετε ούτως ή άλλως, μέσα στη μιζέρια σας και θα πεθάνετε. Αν όμως στοιχηματίσετε ότι υπάρχει, και όντως υπάρχει, τότε κερδίζετε τα πάντα: ειρήνη και καταλλαγή με το Θεό, ειρήνη με τον εαυτό σας, αρμονική σχέση με τον συν-άνθρωπο, το έπαθλο της αιώνιας ζωής με ευλογίες. Στοιχηματίστε, λοιπόν, ότι υπάρχει Θεός!

Θα πρέπει να διευκρινίσω εδώ, ότι αυτή η Σκέψη του Πασκάλ που μερικώς τους σκανδάλισε, γιατί δίνει έναν ωφελιμιστικό τόνο, δεν θα πρέπει να απομονωθεί από το σύνολο των Σκέψεών του, ούτε να εκληφθεί ότι αποδοχή της ύπαρξης του Θεού είναι προϊόν της βούλησής μας. Δεν μπορούμε να πούμε ότι θέλω να υπάρχει Θεός, και με ωφελεί να υπάρχει και γι' αυτό τον αποδέχομαι και τον πιστεύω. Το 'Στοίχημα', θέλει να μας ευαισθητοποιήσει και να μας κάνει να σκεφτούμε βαθύτερα. Για τον Πασκάλ η αποδοχή του Θεού έχει να κάνει περισσότερο με την καθαρότητα της καρδιάς (κατά το Ευαγγελικό: Μακάριοι οι καθαροί τη καρδιά, ότι αυτοί τον Θεόν όψονται), παρά με αυτή καθ' εαυτή την λογική, που δεν την αποκλείει μεν, αλλά την θεωρεί ανεπαρκή από μόνη της. Περιορίστε τα πάθη σας λέει σε μια άλλη Σκέψη του ο Πασκάλ και μη ζητάτε αποδείξεις για την ύπαρξη του Θεού. Αν ζείτε μια κατά Θεόν ζωή, ήδη ανακαλύψατε την ύπαρξη και την παρουσία Του στη ζωή σας!

«Π»: Μήπως όμως όποιος τελικά στοιχηματίζει ότι υπάρχει Θεός και θέλει να τον ακολουθήσει, αναλαμβάνει

το κόστος της ζωής κοντά στο Χριστό, την τήρηση των εντολών του, την άσκηση, μ' άλλα λόγια, μήπως έχει τελικά το ρίσκο να χάσει κάτι από τις απολαύσεις του κόσμου; Ο ίδιος ο Χριστός μιλάει γι' αυτό το κόστος, τον προσωπικού σταυρού, όταν λέει: «Όστις θέλει όπισθω μου έλθειν, άπαρνησάσθω έαντόν και άράτω τον σταυρόν αυτού και ακολουθήτω μοι» (Μάρκ. η' 34)

Δ. Τ.: Ασφαλώς και συμβαίνει αυτό που επισημάνατε. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι Θεός και μαμωνάς, Θεός και κόσμος, βρίσκονται σε σφοδρά αντίθεση και διαμάχη μεταξύ τους. Για τον απλούστατο λόγο ότι, άλλο είναι το θέλημα του Θεού κι άλλες οι βουλές των ανθρώπων που κυβερνούνται από τον Θεό του κόσμου τούτου τον Σατανά (Β' Κορ.4:4).

Όποιος αποδέχεται το Θεό στη ζωή του, οφείλει να οικοδομήσει και μια ανάλογη σχέση με Αυτόν, αφού ο Θεός είναι το Μέγα Πρόσωπο, που επιθυμεί για τη σωτηρία των ανθρώπων, οι άνθρωποι να δημιουργήσουν, να αναπτύξουν σχέση μαζί του φιλική και υϊκή. Επειδή ασφαλώς δεν μπορεί να ζει κανείς τελείως ελεύθερα ή μάλλον ασύδοτα, εάν παραδέχεται ύπαρξη Θεού – διότι τον αναγνωρίζει ως Κύριό του, ζωοδότη, καθοδηγητή του –, γι' αυτό, πολλοί σήμερα που δηλώνουν άθεοι, είναι άθεοι για να μην έχουν να λογοδοτήσουν σε κανέναν για τη ζωή και τις πράξεις τους. Ο Χριστός σωστά το είπε: Πρέπει κανείς να απαρνηθεί τον εαυτό του, να τον υποτάξει στο Θεό και να ακολουθήσει το δρόμο της θυσίας, κάτι που ο σύγχρονος άνθρωπος δεν το θέλει, δεν επιθυμεί, γιατί ασχολείται με τον υλικό ευδαιμονισμό κατά κόρον, με 'άρτον και θεάματα' ακολουθώντας το αρχαίο υλιστικό-μηδενιστικό ρητό «φάγωμεν και πίνωμεν αύριον γαρ αποθνήσκομεν».

Ωστόσο, η πληρότητα και το νόημα ζωής που δίνει η κατά Χριστόν ζωή, μπορεί να υπερκεράσει τις φθαρτές, μικρές, ανούσιες απολαύσεις του 'νυν αιώνος'. Όπως λέει ο απ. Παύλος: «Τα γαρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τα δε μη βλεπόμενα αιώνια» (Β' Κορ. 4:18)

«Π»: Ο Αϊνστάϊν έλεγε ότι «Η επιστήμη χωρίς θρησκεία είναι κωλή, η θρησκεία χωρίς επιστήμη είναι τυφλή». Τελικά πίστη-επιστήμη συμβαδίζουν; Πού εφάπτονται οι κύκλοι τους και πώς οριοθετούνται;

Η πίστη προϋποθέτει έλεγχο των πραγμάτων και των γεγονότων, προτού γίνουν αυτά αποδεκτά. Ο απόστολος Παύλος μιλάει για λογική λατρεία (Ρωμ. 12:1, 2), αλλά, ταυτόχρονα, έδωσε τον κλασικό ορισμό για την πίστη ότι αυτή είναι « έλπιζομένων υπόστασις, πραγμάτων έλεγχος ού βλεπομένων...»

Δ.Τ.: Υπάρχει μια τεράστια πλάνη στο ζήτημα αυτό που καλλιεργείται μεθοδικά και προπαγανδίζεται από τους υλιστές και τους αθεϊστές. Ισχυρίζονται ότι πίστη και επιστήμη είναι ασυμβίβαστες, ενώ όχι μόνον ο Αϊνστάιν, αλλά δεκάδες μεγάλοι επιστήμονες που τιμήθηκαν με Νόμπελ, αλλά και οι θεμελιωτές των επιστημών Παστέρ, Πασκάλ, Κέλνερ, Νεύτων, Λάιμνιτς, Μπουλ, Όυλερ, Γκάους, Λινναίος, Κέλβιν, Φαραντέι, καθώς και Ρόμπερτ Μίλικαν, Α. Κόμπτον, Φον Μπράουν, Κουρτ Γκέντελ, Φράνσις Κόλινς, κ.άλλ., υπήρξαν όλοι τους πιστοί στο Θεό άνθρωποι. Και τούτο, διότι, κατανόησαν ότι, αφενός μεν η επιστήμη έχει όρια και είναι ευμετάβλητη η γνώση που προσκομίζει, αφετέρου δε ότι, η πίστη δεν ταυτίζεται με την ευπιστία ούτε είναι ένα είδος διανοητικής ασθένειας όπως υποστηρίζει ο Ρ. Ντόκινς. Η πίστη προϋποθέτει έλεγχο των πραγμάτων και των γεγονότων, προτού γίνουν αυτά αποδεκτά. Ο απόστολος Παύλος μιλάει για λογική λατρεία (Ρωμ. 12:1, 2), αλλά, ταυτόχρονα, έδωσε τον κλασικό ορισμό για την πίστη ότι αυτή είναι « έλπιζομένων υπόστασις, πραγμάτων έλεγχος ού βλεπομένων...» και σε μετάφραση: σιγουριά γι' αυτά που ελπίζουμε και βεβαιότητα γι' αυτά που δεν βλέπουμε...» (Εβρ. 11:1).

Η πίστη εδώ, εβρ. *Emunah*, έχει σχέση με το αμίν (=αληθώς), σημαίνει βεβαιότητα, εγγύηση, εμπιστοσύνη και όχι πιθανολογία ή αβεβαιότητα όπως εννοείται σήμερα. Όπως το έθεσε, ο γνωστός κοινωνιολόγος Έρικ Φρομ: *Πίστη είναι η βεβαιότητα του αβέβαιου...* Σε τελευταία ανάλυση, μπορεί να λεχθεί ότι η πίστη είναι ελεγμένη και ελεγχόμενη λογική, η δε επιστήμη (= λογική+γνώση) είναι εν μέρει ελεγμένη πίστη (Καρλ Σαγκάν).

Το μυστήριο και το ασύλληπτο του σύμπαντος και του φυσικού κόσμου οδήγησαν τον Αϊνστάιν να πει με ταπεινότητα ότι προσπαθούσε να συλλάβει ένα πολλοσημώριο σοφίας, του Λόγου, που εκδηλώνεται στη φύση, και να καταλήξει να πει ότι: «ο Μωυσής και ο Ιησούς μετράνε για μένα περισσότερο από όλα τα επιτεύγματα του εξερευνητικού και εποικοδομητικού νου» (βλ. Renee Weber, *Επιστήμονες και άγιοι*, 1947, σελ. 351).

Η επιστήμη έχει όρια: δεν μπορεί να απαντήσει στα ερωτήματα: ποιος είμαι, από πού έρχομαι, πού πηγαίνω, πώς πρέπει να ζω. Στα ερωτήματα αυτά δίνει πειστική απάντηση όχι ο φυσικός επιστήμων, αλλά ο μετα-φυσικός πιστός, ο οπαδός του Χριστιανισμού, του ορθολογικότερου από τους 3

μονοθεϊσμούς (βλ. Nayla Farouki "Πίστη και λογική"). Όπως παραδέχτηκε ο κορυφαίος Βέρνερ Χάιζενμπεργκ: «Το φιλοσοφικό περιεχόμενο μιας επιστήμης προστατεύεται μόνο όταν η επιστήμη έχει συνείδηση των ορίων της». Και για να κλείσω το ερώτημα: Η επιστήμη δεν μπορεί να μας δώσει αυτό που δίνει η Χριστιανοσύνη και χρειάζεται ο άνθρωπος ανά τους αιώνες: *πίστη, ελπίδα, αγάπη*. Γνώση, ευμετάβλητη ναι, αλλά όχι τα παραπάνω. Γι' αυτό το ερώτημα έχω αφιερώσει 2 κεφάλαια στο βιβλίο μου με τίτλο: *Πίστη και Λογική* και *Η Πίστη ως εμπιστοσύνη*

«Π.: Ένας από τους πιο ενδιαφέροντες όρους που φέρνετε στο προσκήνιο μέσα από νέες επιστημονικές έρευνες, είναι εκείνος της «Νευροθεολογίας». Θα θέλατε να μας μιλήσετε λίγο γι' αυτόν;

Δ.Τ.: 'Θεός και νευροθεολογία' είναι πράγματι, ένα από τα πιο ενδιαφέροντα θέματα που πραγματεύομαι στο βιβλίο μου. Από τον 19ο αιώνα, τέθηκε εμφιαστικά το ερώτημα: Ποιος δημιούργησε ποιον; Ο Θεός εδημιούργησε τον άνθρωπο και τον υπέροχο εγκέφαλό του, ή ο εγκέφαλος του ανθρώπου ως προϊόν βιολογικής εξέλιξης, επινόησε έναν Θεό για να τον λατρεύει, γιατί έτσι τάχα μπορούμε να επιβιώσουμε καλύτερα, διότι είναι προγραμματισμένος με θρησκευτική πίστη;

Ο νέος επιστημονικός κλάδος που ονομάζεται Νευροθεολογία, εξετάζει όλες τις πιθανές εκδοχές. Υπάρχουν ανθρωπολόγοι-νευρολόγοι, όπως ο Andrew Newberg που με το βιβλίο του *Γιατί πιστεύουμε*, υποστηρίζει ότι ο εγκέφαλός μας είναι μια μηχανή πίστεως, επειδή δεν έχει άλλη επιλογή, γιατί έτσι απαλασσόμεθα από το άγχος του θανάτου... Άλλοι μιλούν για ύπαρξη «Κέντρον του Θεού» στον εγκέφαλο, που αν αφαιρούνταν θα είχαμε μια 'θεοεκτομή'! ενώ άλλοι, όπως ο εξελικτικός γενετιστής Dean Hamer, μίλησαν για το γονίδιο VMAT2 ή 'γονίδιο του Θεού' ότι, δηλαδή, πιστεύουμε γιατί έτσι επιτάσσουν τα γονίδιά μας... Οφείλεται δηλ. η πίστη, σε εξελικτικό ατύχημα.

Τέτοιου είδους ερμηνευτικές προσπάθειες κατ'επανάληψη έχουν πέσει στο κενό, διότι η επιστήμη δε γνωρίζει ακόμη την ακριβή λειτουργία του γονιδιώματος ως συνόλου και οι έρευνες σχετικά με τον εγκέφαλο βρίσκονται ακόμη σε νηπιακό στάδιο...

Αντίθετα, με τα μέχρι τούδε γνωστά δεδομένα, οδηγού-

μαστε στο συμπέρασμα ότι ο εκπληκτικός ανθρώπινος εγκέφαλος με τους 100.000.000.000 νευρώνες του (όσα δηλ. τα άστρα του γαλαξία μας!), περιέχει περισσότερες συνδέσεις – από όσες βρίσκονται σε ολόκληρο το δίκτυο επικοινωνιών που υπάρχει στη γη, και ότι οι συνάψεις του πλησιάζουν τους αστρονομικούς ιλιγγιώδεις αριθμούς, ίσως το ένα τετράκις εκατομμύριο! Γι' αυτό ο εγκέφαλος, θεωρείται, το «τελειότερο γνωστό όργανο σ' ολόκληρο το πλιακό μας σύστημα» (Ζαν Ροστάν), και αποτελεί το μεγαλύτερο μυστήριο, και ταυτόχρονα, τη μεγαλύτερη πρόκληση στις αθεϊστικές, υλιστικές θεωρίες. Ήδη ο Άλφρεντ Ουάλλας, ο σύντροφος του Δαρβίνου, είχε διαχωρίσει τη θέση του από τον τελευταίο, υποστηρίζοντας ότι η φυσική επιλογή είναι ανίκανη να εξηγήσει από μόνη της την ύπαρξη ενός τέτοιου εγκεφάλου, και απέδιδε την ύπαρξή του σε Δημιουργό. Ενώ ο Γάλλος Βιολόγος Πιερ Γκρασέ έγραψε στο βιβλίο του «*Εσύ ο μικρούλης Θεός*», ότι το να απονέμουμε στη θεά τύχη τη μητρότητα του εγκεφάλου είναι σαν να πιστεύουμε στον άγιο Βασίλη και τις κούκλες που ρίχνει στις καμινάδες! Κατά τον Ισαάκ Ασίμοφ, ο ανθρώπινος εγκέφαλος έχει την ικανότητα να επεξεργάζεται οιοδήποτε φορτίο μάθησης και απομνημόνευσης και 1.000.000 φορές περισσότερο από όσο μπορεί να πραγματοποιηθεί στη διάρκεια ζωής ενός ανθρώπου. Το ερώτημα λοιπόν είναι: αν ο εγκέφαλος είναι προϊόν μεταλλάξεων ή φυσικής επιλογής, όπως το θέλει ο Δαρβινισμός, γιατί να έχει, έναν εγκέφαλο από την εποχή των πρωτογόνων που έχει απείρως μεγαλύτερες δυνατότητες και όχι βραχυπρόθεσμο όφελος; Ο Άρθουρ Κέσνλερ κάποτε, παρατήρησε ότι αυτό μοιάζει με την περίπτωση ενός ιθαγενή που του χαρίζουν ένα αεροπλάνο, που, αυτός όμως, αγνοεί πώς να το χειριστεί. Ένα τέτοιο δώρο θα του ήταν άχρηστο. Εδώ έχουμε να κάνουμε μ' ένα σουπερ όργανο, που είναι εκπληκτικό, έναν υπερκομπιούτερ, που μπορεί να λειτουργεί όχι μόνο για 80 ή 90 χρόνια, αλλά να μας καλύπτει για χιλιάδες χρόνια. Γιατί; Αυτά τα γεγονότα αναγκάζουν τον αθεϊστή φιλόσοφο Ντάνιελ Ντενέτ να αναγνωρίσει ότι «είμαστε διαφορετικοί από τα υπόλοιπα ζώα. Το μυαλό μας είναι διαφορετικοί μηχανισμοί που ξεπερνούν μακράν σε πολυπλοκότητα, ακόμη και τα ισχυρότερα κομπιούτερ... Διαφοροποιούμαστε από τα άλλα ζώα γιατί τα δικά μας μυαλά είναι πάρα πολύ ικανότερα (Καθημερινή, 1/10/2006). Ακόμη και ο Ρίτσαρντ Ντόκινς παραδέχεται ότι ο ανθρώπινος εγκέφαλος ξεχωρίζει τους ανθρώπους από τα ζώα. Και κατά γενική ομολογία οι διαφορές του ανθρώπου με τα υπόλοιπα ζώα είναι τεράστιες και αποτελούν ένα πραγματικό αίνιγμα που είναι δύσκολο να εξηγηθεί ή κατανοηθεί (βλ. Αικατερίνη Σεσελέ, Ανθρώπινος εγκέφαλος, πόσο διαφέρει από τον εγκέφαλο των ζώων; Περιοδικό Περισκόπιο της Επιστήμης, τεύχ.414, Σεπτ.2016). Όλα αυτά επικυρώνουν τη Βίβλο που λέει ότι ο άνθρωπος πλάστηκε κατ' εικόνα και ομοίωση Θεού και ο εγκέφαλός του ασφαλώς αναζητά τον δημιουργό του.

«Π»: Στο βιβλίο σας επιχειρείτε μια επικαιροποίηση του στοχασμού γύρω από το θέμα του νεοαθεϊσμού και τη σχέση πίστης-επιστήμης. Θεωρείτε πως ο Δυτικός Κόσμος αποχριστιανοποιείται σήμερα και, αν ναι, πού το αποδίδετε;

Δ.Τ.: Για το θέμα του απο-χριστιανισμού του Δυτικού κόσμου, έχω αφιερώσει το τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου

μου. Δυστυχώς, αργά αλλά σταθερά, οι κάτοικοι της γηραιάς Αλβιόνας, απομακρύνονται από τη θρησκεία των προγόνων τους, το Χριστιανισμό, που έθεσε τις βάσεις της μεταφυσικής, της ηθικής και του ανθρωπισμού. Αυτό οφείλεται εν μέρει στα σπέρματα του Γαλλικού Διαφωτισμού με το αντικληρικαλικό ρεύμα, στην άνοδο του αθεϊστικού κομμουνισμού (Μαρξ και Ένγκελς), στην βαθμιαία εκκοσμίκευση της εκκλησίας και ιδίως των ταγών της. Άλλος παράγων είναι το κύμα του νεο-αθεϊσμού με το σλόγκαν «Θεός δεν υπάρχει, ζήσε τη ζωή σου όπως θες», που το λανσάρι ο αρχιερέας του αθεϊσμού Ρίτσαρντ Ντόκινς. Αλλά, κυρίως, ο μεγαλύτερος παράγων είναι ότι, ο σύγχρονος άνθρωπος, μη ικανοποιημένος από τις στερεότυπες «χριστιανικές ομολογίες», ούτε από την επιστήμη, στρεφόμενος στον αποκρυφισμό και στον εσωτερισμό, ανακαλύπτει το μέσα του κενό, και παραπαίει δίνοντας έμφαση στην ελευθερία του. Δεν επιθυμεί την ύπαρξη θρησκευτικών θεσμών και κανόνων που να τον περιορίζουν. Όπως ορθά επισήμανε ο φιλόσοφος Marcel Gauchet, στην εποχή μας παρατηρείται το τέλος του κοινωνικού ρόλου της θρησκείας, αλλά όχι και το τέλος της θρησκευτικής πίστης. Οι ηθικές αξίες και η πίστη δεν θα παύσουν ποτέ να υπάρχουν και οι γνήσιοι βιωματικοί πιστοί θα αποτελούν πάντα το 'άλας της γης'

«Π»: Μεγάλη μερίδα νέων σήμερα δηλώνουν άθεοι. Αυτό συνεπάγεται πως οι πιστοί σήμερα, είναι πιο «γνήσιοι» πιο "ελεύθεροι" στην πίστη; Πιστεύουν πιο συνειδητά;

Δ.Τ.: Οι σύγχρονοι πιστοί, αυτοί που δεν είναι πιστοί γιατί, έτσι απλά, γαλουχήθηκαν, ή γιατί βαπτίστηκαν από νήπια χριστιανοί, αυτοί που δεν θεωρούν τον εαυτό τους κατ' όνομα χριστιανό, σίγουρα, είναι πιο συνειδητοποιημένοι από τους επιπόλαιους αθέους, οι οποίοι ή δεν εμβαθύνουν στα δαιμόνια πνευματικά-μεταφυσικά θέματα για να ανακαλύψουν τους θησαυρούς που υπάρχουν εκεί κεκρυμμένοι, ή επιζητούν τεκμήρια και αποδείξεις για να επιβεβαιώσουν την προκατειλημμένη αναπόδεικτη θέση-πίστη τους στον αθεϊσμό. Γιατί ο αθεϊσμός, είναι κι αυτός επίσης ιδεολογία, που δεν έχει σχέση με την επιστήμη. Είναι όπως έλεγε ο Τσέστερτον «το επικίνδυνο και αναπόδεικτο δόγμα της Καθολικής άρνησης». Και όπως ορθά έθεσε το ζήτημα ο ιστορικός Will Durant, το μεγαλύτερο ερώτημα της εποχής μας, δεν είναι Ανατολή εναντίον Δύσης... αλλά είναι εάν οι άνθρωποι μπορούν ν' αντέξουν το να ζουν χωρίς Θεό. Και σίγουρα δεν μπορούν, γιατί είμαστε γεννημένοι να πιστεύουμε, γιατί έτσι μας έχει προγραμματίσει Αυτός που μας δημιούργησε. Να θέλουμε να 'ρθουμε σε επαφή μαζί του. Για να υπάρχει δίψα για Θεό, σίγουρα υπάρχει και η πηγή του ύδατος: ο ίδιος ο Θεός!

«Π»: Σας ευχαριστούμε πολύ!

Επιμέλεια:

Ιωάννα Κυριακούλη
Φοιτ. Ιατρικής Σχολής Αθηνών